

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Graham Greene
THE END OF THE AFFAIR

Copyright © 1951 by Graham Greene
Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-845-8

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Grejam Grin

KRAJ JEDNE
LJUBAVNE
PRIČE

Prevela Branislava Maoduš

alnari
PUBLISHING
Beograd, 2012.

Za K.

*Postoje mesta u ljudskom srcu koja još nisu živa;
da bi oživela, potrebno je da se u njih useli patnja.*

LEON BLOA

KNJIGA PRVA

Priče nemaju ni početak ni kraj: čovek nasumično odabere neki trenutak u životu, odakle se osvrne u prošlost i zagleda u budućnost. Kažem „odabere“ s neučtivom gordošću profesionalnih pisaca kakve – ako ih uopšte primete – hvale pre svega zbog tehničke veštine. Međutim, da li ja zaista od svoje volje biram tu crnu januarsku noć u Klapamskom parku 1946. godine, i trenutak kada sam ugledao Henrija Majlsa kako se pognut probija kroz široku reku kiše, ili su te slike izabrale mene? Pogodno je, a prema pravilima mog zanata čak i poželjno, početi priču baš od te tačke. Da sam tada verovao u Boga, verovao bih i da me je te večeri neka ruka sudbine povukla za lakat i došapnula: „Obrati mu se, on tebe nije spazio.“

Zašto da mu se obratim? Ukoliko mržnja nije suviše snažna reč kada se govori o ljudskom biću, mrzeo sam Henrija – a mrzeo sam i njegovu suprugu Saru. Pretpostavljam da je, ubrzo nakon onoga što se te večeri desilo,

zamrzeo i on mene: kao što je povremeno mrzeo suprugu i onog drugog, u čije postojanje, srećom, tada još nismo verovali. Ova priča je više zapis o mržnji nego o ljubavi, ali i da mi izleti nešto u Henrijevu ili Sarinu korist, možete mi verovati: pišem tako uprkos ličnim sklonostima zato što mi profesionalni ponos nalaže da prednost dam onome što je blisko istini, nauštrb pukom izražavanju moje vrlo mi bliske mržnje.

Bilo je neobično videti Henrija napolju u noći kao što je bila ta: on je voleo udobnost i imao je Saru – ili sam bar ja tako mislio. Za mene je udobnost poput pogrešnog sećanja na pogrešnom mestu u pogrešno vreme: ako je čovek usamljen, neudobnost mu je milija. Suviše udobnosti bilo je čak i u ostacima nameštaja drugih ljudi u mojoj iznajmljenoj sobi na pogrešnoj – južnoj – strani Klapamskog parka. Rešio sam da izađem da prošetam po kiši i popijem piće u lokalnom pabu. Mali, pretrpani hodnik bio je pun šešira i kaputa neznanaca i ja sam slučajno uzeo tuđi kišobran – stanar na drugom spratu imao je goste. Potom sam za sobom zatvorio vrata s vitražnim staklom i počeo pažljivo da silazim niza stepenice koje su oštećene u eksploziji 1944. godine i još nisu bile popravljene. Imao sam dobar razlog da pamtim taj događaj i kako je vitražno staklo – čvrsto, ružno i viktorijansko – odolело udaru, kao što bi mu odoleli i naši dedovi.

Čim sam počeo da prelazim Klapamski park, shvatio sam da sam uzeo pogrešan kišobran, jer je propuštao vodu koja mi se slivala niz vrat, pa pod kragnu

makintoša*, i baš u tom trenutku primetio sam Henrija. Lako sam mogao da ga izbegnem: nije nosio kišobran, a pod svetlošću lampe video sam da ga je kiša zaslepila. Crno, golo drveće nije mu pružalo nikakvu zaštitu: stajalo je poput izlomljenih vodovodnih cevi, a kiša mu je natapala kruti tamni šešir i u potočićima se slivala niz crni činovnički kaput. Ne bi me video ni da sam prošao tik pored njega, a mogao sam i da se sklonim s trotoara i pobrinem se da me ne vidi; ali ja sam rekao: „Henri, zamalo da te ne prepoznam“, i video kako su mu oči zasjale kao da je sreo starog prijatelja.

„Bendrikse“, rekao je toplo, mada bi se mogli reći da je on imao čvrste razloge da mrzi mene, a ja nijedan da mrzim njega.

„Kuda si se zaputio po ovoj kiši, Henri?“ Postoje ljudi koji u nama bude želju da ih ismevamo: ljudi čije vrline ne posedujemo. Neodređeno je rekao: „Samo sam poželeo da udahnem malo svežeg vazduha“, i taman na vreme uhvatio šešir da mu ga iznenadni nalet vetra i kiše ne strgne s glave i odnese na sever.

„Kako je Sara?“, upitao sam zato što bi se moglo učiniti čudnim da nisam, mada me ništa ne bi toliko obradovalo kao vest da je bolesna, nesrećna ili na samrti. Tada sam mislio da bi svaka njena patnja umanjila moju, mislio sam da bi me njena smrt oslobodila: ne bih više da

* Makintoš – kaput ili kabanica od nepromočive impregnirane tkanine. (Prim. lekt.)

zamišljam sve ono što bi svako zamišljao u mojoj sramnoj situaciji. Čak bih mogao da zavolim i sirotog, budalastog Henrija, mislio sam, kad bi Sara bila mrtva.

Odgovorio je: „O, izašla je večeras“, i probudio đavola u mojoj glavi jer sam se setio drugih dana, kada je Henri istim rečima odgovarao ljudima koji bi pitali za nju, a samo sam ja znao gde je Sara zaista bila. „Piće?“ upitao sam, a on je, na moje veliko iznenađenje, krenuo sa mnom. Nikada pre nismo zajedno popili piće van njegove kuće.

„Dugo te nismo videli, Bendrikse.“ Iz nekog razloga, mene svi znaju po prezimenu – ime kao da i nemam ako je suditi po tome koliko često moji prijatelji koriste prilično pompezno ime Moris koje su mi nadenuli moji načitani roditelji.

„Stvarno dugo.“

„Čekaj, mora da ima – više od godinu dana.“

„Od juna 1944.“, rekao sam.

„Tako dugo – vidi, vidi.“ Budala, pomislio sam, budala je što ne vidi ništa čudno u toj godini i po. Manje od petsto metara ravne travnate površine razdvajalo je naše dve „strane“.* Zar mu nikada nije palo na pamet da kaže Sari: „Kako je Bendriks? Šta misliš o tome da pozovemo Bendriksa na piće?“, i zar mu se njeni odgovori nikada nisu

* *North side* i *South side Clapham Common*, odnosno Severna i Južna strana Klapamskog parka, dve ulice na južnom i severnom obodu parka. (Prim. lekt.)

činili... čudni, neodređeni, sumnjivi? Izgubio sam im se iz vida poput kamena bačenog u jezero. Pretpostavljam da su krugovi na površini uznemiravali Saru možda jednu nedelju ili mesec, ali Henri je tvrdoglavo odbijao da pogleda. Mrzeo sam to slepilo čak i kad mi je išlo naruku, zato što sam znao da i drugima može da idu naruku. „Da li je u bioskopu?“, pitao sam.

„Nije. Jedva da ide u bioskop.“

„Nekada je išla.“

Božićne dekoracije, prljavoružičaste i narandžaste papirne zastavice i zvona, podsetnici na komercijalno veselje, još su krasile pab Pontefrakt arms, a mlada gostioničarka stajala je grudima oslonjena na šank i prezrivo posmatrala mušterije.

„Lepo je“, rekao je Henri ne misleći to iskreno, pa počeo pomalo izgubljeno, gotovo stidljivo, da se osvrće po prostoriji u potrazi za mestom gde bi mogao da ostavi šešir. Stekao sam utisak da je jedino mesto u koje je Henri svraćao, a koje iole podseća na pab, bio restoran u Nortamberlandskoj aveniji, gde je išao na ručak s kolegama iz ministarstva.

„Šta piješ?“

„Prijao bi mi viski.“

„I meni, ali moraćeš da se zadovoljiš rumom.“ Seli smo za sto i počeli da se poigravamo čašama: s Henrijem nikada nisam imao o čemu da razgovaram. Pitam se da li bih se ikada potrudio da bolje upoznam Henrija ili Saru da nisam 1939. godine počeo da pišem priču u

kojoj je glavni junak viši državni činovnik. Henri Džejsms je jednom prilikom, u razgovoru s Volterom Besantom, rekao da je sve što je talentovanoj mladoj ženi potrebno da bi napisala roman o vojnoj brigadi jedan pogled kroz prozore menze u vojničkim barakama, mada ja mislim da bi u nekoj fazi pisanja morala da ode u krevet s nekim vojnikom, ako ni zbog čega drugog, a ono da se obavesti o sitnicama. Nisam baš otišao u krevet s Henrijem, ali sam uradio nešto veoma slično; kada sam prvi put izveo Saru na večeru, hladnokrvno sam nameravao da iscedim iz nje sve informacije koje supruga činovnika može da pruži. Nije znala šta me je, zapravo, zanimalo; mislila je, ubeđen sam, da sam se iskreno zanimalo za njen porodični život, i možda je baš to probudilo u njoj simpatije prema meni. U koje vreme Henri doručkuje? – pitao sam je. Da li na posao ide metroom, autobusom ili taksijem? Da li donosi posao kući? Da li ima aktovku s kraljevskim grbom? Naše prijateljstvo cvetalo je zbog mog bezgraničnog zanimanja: bila je presrećna što neko Henrija shvata ozbiljno. Henri je bio važna osoba, ali važan zbog onoga zbog čega bi i slon bio važan – zbog veličine odeljenja u kojem je radio; postoje neke vrste važnosti koje će uvek biti beznadežno osuđene na to da ih niko ne shvati ozbiljno. Henri je bio važan pomoćnik sekretara u Ministarstvu za penzije, a kasnije je prešao u Ministarstvo za

civilnu zaštitu.* Za bezbednost domova! – kasnije sam se često tome smejavao u trenucima kada sam mrzeo svog bližnjeg i tražio bilo kakvo oružje... Došao je trenutak kad sam Sari namerno rekao da sam Henrija odabrao samo zato što mi je bio potreban uzorak, i to uzorak za lik koji je trebalo da predstavlja budalast i komičan element moje knjige. Istog časa je omrzla moj roman. Bila je neverovatno odana Henriju (to nikada nisam mogao da poreknem), a ja sam u onim mučnim trenucima, kada bi đavo preuzeo kontrolu nad mojim umom i kada sam prezirao čak i bezazlenog Henrija, koristio roman da smišljam toliko vulgarne scene da ih posle nisam ni zapisivao... Kada je Sara jednom prilikom provela noć sa mnom (tome sam se radovao kao što se pisac raduje poslednjoj reči u delu koju piše), sve sam iznenada pokvario jednom slučajnom rečju i uništio ono što se ponekad činilo kao sati čiste, nepatvorene ljubavi. Zaspao sam mrzovoljan, oko dva sata, i probudio se oko tri, dodirnuo Sarinu ruku i probudio i nju. Mislim da mi je namera bila da izgladim stvar, ali je moja žrtva okrenula lice prema meni, bunovno, preleposneno i puno poverenja. Zaboravila je svađu, a ja sam čak i u njenom zaboravu našao novi povod. Koliko smo samo mi, ljudska bića, puni zla, a ipak kažu da nas je neki tamo Bog stvorio; teško mi je da verujem u bilo kakvog boga

* Engl. *Ministry of Home Security* (1939–1945). Ministarstvo je otvoreno uoči II svetskog rata kako bi obučilo i organizovalo civilnu stražu. (Prim. lekt.)

koji nije jednostavan poput savršene jednačine i prozračan poput vazduha. Rekao sam joj: „Ležim budan i razmišljam o petom poglavlju. Da li Henri žvaće zrna kafe da bi osvežio dah pre nego što krene na važan sastanak?“ Odmahnula je glavom i počela tiho da plače, a ja sam se, naravno, pretvarao da ne razumem zašto – postavio sam jednostavno pitanje, pokušavao sam da rešim dilemu u vezi s likom, nisam imao nameru da napadam Henrija, i najprijatniji ljudi ponekad žvaću zrna kafe... Nastavljao sam unedogled. Neko vreme je plakala, a potom je zaspala. Nije imala problema sa snom, a ja sam čak i njen san doživljavao kao uvredu.

Henri je brzo ispio rum, pogledom je tužno prelazio preko prljavoružičastih i narandžastih zastavica. Pitao sam ga: „Da li ste se lepo proveli za Božić?“

„Veoma lepo. Veoma lepo“, odgovorio je.

„Bio si kod kuće?“ Henri me je pogledao kao da je način na koji sam izgovorio ovu reč zazvučao čudno.

„Kod kuće? Da, pa naravno.“

„I Sara je dobro?“

„Da.“

„Još jedan rum?“

„Na mene je red.“

Otišao sam do toaleta dok je Henri naručivao piće. Židovi su bili iškrabani frazama: „Proklet da si gostioničaru, i ti i tvoja sisata žena!“

„Svim makroima i kurvama, sifilis se rodi i srećna gonoreja!“ Brzo sam izašao i vratio se među vesele papirne

zastavice i zveket čaša. Ponekad do te mere prepoznam sebe u drugim ljudima da mi je neprijatno, pa me obuzme nesavladiva potreba da verujem u svece i herojske vrline.

Ponovio sam Henriju rečenice koje sam video. Želeo sam da ga šokiram, ali me je iznenadio kada je rekao: „Ljubomora je užasna stvar.“

„Misliš na ono o sisatoj ženi?“

„I na jedno i na drugo. Kad je neko nesrećan, zavidi drugima na njihovoj sreći.“ Nikada nisam mislio da će ovako nešto naučiti u Ministarstvu za civilnu zaštitu. I evo, opet – u ovoj rečenici – iz mog pera izbija gorčina. Kako je samo glupa i beživotna ova gorčina. Da mogu, pisao bih s ljubavlju, ali kada bih mogao da pišem s ljubavlju, bio bih drugačiji čovek: i nikada ne bih izgubio ljubav. Ipak sam nenadano, za glatkim, sjajnim stolom u pabu, osetio nešto; nije to bila emocija ni približno ekstremna kao ljubav, a možda nije bilo ništa više od pukog saosećanja s čovekom koga muče iste muke. Upitao sam ga. „Da li si nesrećan?“

„Bendrikse, brinem se.“

„Reci.“

Pretpostavljam da je progovorio pod uticajem ruma. Ili je možda već bio delimično svestan da mnogo toga znam o njemu? Sara mu je bila odana, ali u vezi kakvu smo imali ona i ja, nemoguće je ne saznati sitnicu ili dve... Znao sam da ima mladež s leve strane pupka zato što je moj mladež jednom prilikom podsetio Saru na njegov; znao sam da je kratkovid, ali da ne želi da nosi naočare

pred strancima (i ja sam spadao među njih pošto ga nikada nisam video da ih nosi); znao sam da voli da pije čaj u deset sati; čak sam znao i na kojoj strani voli da spava. Da li je bio svestan da već znam toliko toga o njemu i da još jedna činjenica neće izmeniti naš odnos? Rekao je: „Brine me Sara, Bendrikse.“

Vrata paba se otvoriše i ja ugledah kišu kako besno šiba naspram svetlosti ulične svetiljke. Neki sićušni, smešni čovek uleteo je i povikao: „’Bar večé“, ali mu niko nije odgovorio.

„Da nije bolesna? Učinilo mi se da si rekao...“

„Ne. Nije bolesna. Mislim da nije.“ Pogledom je prešao po prostoriji, osećao se neprijatno – ovo nije bio njegov milje. Primetio sam da su mu beonjače krvave; možda nije dovoljno često nosio naočare jer je svet pun neznanaca, a možda su to samo nagoveštaji suza. Rekao je: „Bendrikse, ne mogu da pričam ovde“, kao da je navikao da priča negde drugde. „Pođi sa mnom.“

„Da li će se Sara vratiti?“

„Ne očekujem je.“

Platio sam piće, što je bio još jedan pokazatelj Henrijeve duboke uznemirenosti – nikada nije olako prihvatao čašćavanje. On je bio od onih koji u taksiju uvek u ruci imaju spreman novac dok ostali još pretražuju džepove. Kiša se i dalje slivala avenijama Klapamskog parka, ali Henrijeva kuća nije bila daleko. Otključao je vrata ispod lepezastog prozora u stilu kraljice Ane, i pozvao: „Saro, Saro!“ Čeznuo sam da je čujem kako se odaziva, i strepeo